

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра нової та новітньої історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної і навчальної роботи та рекрутації
проф. Іврилук С. В.

С. В. Іврилук
_____ 2016 р.

Історія України нового часу (кінець XVIII– початок XX ст.)

РОБОЧА ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

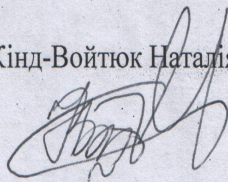
підготовки студентів

напряму 6. 020302 “Історія”

Луцьк – 2016

Робоча програма навчальної дисципліни “Історія України нового часу (кінець XVIII– початок XX ст.) для студентів за напрямом підготовки б. 020302 “Історія” .-” 2” січня, 2016 р. - 32 с.

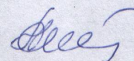
Розробники: Кінд-Войтюк Наталія Василівна, кандидат історичних наук,
доцент

Рецензент: Шабала Ярослав Миколайович, доктор історичних наук, професор

Робоча програма навчальної дисципліни
затверджена на засіданні кафедри
нової та новітньої історії України
протокол № 9 від 23 листопада 2015 р.

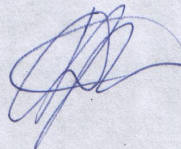
Зав. кафедри
нової та новітньої історії України

проф. Баран В. К.

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією історичного факультету
протокол № 5 від 29 . 01 . 2016 р.

Голова науково-методичної
комісії історичного факультету

Денисюк В. І.

Робоча програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною радою університету
протокол № 6 від 17 . 02 . 2016 р.

Вступ

Програма навчальної дисципліни “Історія України нового часу (кінець XVIII – початок XX ст.)” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки студентів напряму підготовки 6.020302 “Історія”.

Курс „Історія України нового часу”, що вивчається протягом четвертого семестру студентами другого курсу історичного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, передбачає засвоєння періоду української історії з кінця XVIII – до початку XX ст. Цей історичний проміжок (його називають „Історія України нового часу”) символізує цілу епоху в житті української спільноти, яка має чітко виражені явища і тенденції і суттєво відрізняється від попередніх і наступних епох.

1. Чим обумовлені хронологічні межі курсу?

В останній третині XVIII ст. українські землі у складі Російської імперії остаточно втратили автономію і стали складовою її частиною. Продовжувалося освоєння Південної України, активізоване приєднанням до Росії території Північного Причорномор'я і Криму. Річ Посполита в результаті поділів 1772, 1793 і 1795 років зникла з карти Європи як окрема держава, а українські землі, що протягом кількох століть входили до її складу, були розподілені між імперіями Габсбургів і Романових. Отже, наприкінці XVIII ст. українські землі опинилися у складі двох держав – Росії та Австрії (з 1867 року – Австро-Угорщини), що поклато початок новим явищам в соціально-економічному, суспільно-політичному, культурному житті українського населення. Верхньою хронологічною межею цього періоду в історії України дослідники визначають початок 1917 року, тобто, повалення царського самодержавства, утворення Української Центральної Ради. Ці події знаменують початок новітньої доби в Україні.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань - 0203 «Гуманітарні науки»	нормативна
	Напрямок підготовки - 6. 020302 «Історія»	
Модулів – 2	Спеціальність “Історія”	Рік підготовки – 2
Змістових модулів – 2		Семестр – 2
ІНДЗ: є		Лекції – 30 год.
Загальна кількість годин – 121		Практичні (семінари) – 24 год.
Тижневих годин (для денної форми навчання): Аудиторних – 4 самостійної роботи – 2 консультації – 0.3	Освітньо-кваліфікаційний рівень “бакалавр”	Індивідуальна робота - 30 год.
		Самостійна робота – 28 год.
		Контрольна робота – 9 год.
		Форма контролю: <u>екзамен</u>

2. Мета та завдання навчальної дисциплін

2.1. **Мета курсу** – поглиблено вивчити найважливіші питання історії Наддніпрянської і Західної України зазначеного періоду, звернувши увагу на зародження нових явищ в економічному житті українських земель, процес формування української ментальності, національних рухів, тенденції формування надбань української культури.

2.2. **Завдання вивчення курсу** полягає в тому, щоб студенти оволоділи фактологічним матеріалом, на основі якого могли б розібратися у складних

багатогранних процесах, що відбувалися в політичному, економічному і культурному житті Наддніпрянської і Західної України кінця XVIII - початку XX ст.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни “Історія України нового часу (кінець XVIII – початок XX ст.) є

- дати студентам знання про основні напрямки, тенденції та закономірності становлення й розвитку української державності, розкрити їх органічну єдність і водночас специфіку в контексті світової цивілізації;
- ознайомити студентів із новітніми досягненнями української історичної науки;
- навчити студентів вільно оперувати історичними та політичними категоріями й поняттями та розуміти їх генезу;
- сформувати у студентів уміння самостійно виявляти, вивчати й аналізувати історичні процеси, події та явища;
- виховувати у студентів почуття патріотизму, пошани до історичного минулого свого народу.

2.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- основні періоди історичного минулого України, зміст головних подій в кожному з них, їх вплив на українську історію;
- визначальні риси суспільно-політичного розвитку українських земель, пов’язані з державотворчими процесами;
- вплив внутрішніх чинників на перебіг політичних, соціально-економічних та культурних процесів в Україні;
- базові поняття курсу.

вміти :

- характеризувати здобутки українського народу у галузі політичної історії, матеріальної та духовної культури, їх світове значення;

- усвідомлювати важливість єдності українського суспільства для реалізації зусиль, пов'язаних з подальшим утвердженням незалежної України та входженням її як рівноправного партнера у світову спільноту.

Навчальна дисципліна „Історія України нового часу” дасть можливість студентам ознайомитися з наявною спеціальною літературою, що стосується конкретних тем періоду, дозволить навчити студентів працювати з документами, аналізувати їх. В ході вивчення курсу студенти вироблятимуть вміння аргументувати свої погляди, вести дискусію, виступати з повідомленнями і рефератами, кваліфіковано ставити запитання, оволодіватимуть навичками самостійної роботи.

Практичні заняття покликані закріпити та поглибити положення й матеріали лекційного курсу. Тому в процесі підготовки до семінарських занять обов'язковим є опрацювання списку літератури, що додається до планів занять. Крім того, практикується й регулярне реферування студентами новітньої наукової літератури.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Розвиток українських земель у кінці XVIII-першій половині XX ст.

Тема 1. Структура української історії в XIX столітті.

Поняття «новітньої історії України» та «українського XIX століття». Історіографічна традиція та методологічні дискусії. «Етнічна» і «політична» концепції нації. Примордіалістська та модерністська версії генези української нації. Поняття «національна свідомість (ідентичність)». «Стадіальна» схема (періодизація) українського XIX століття. Джерельна база: актові та діловодні документи російських і австрійських органів державного управління, політичні твори і публіцистика, описові твори, документи політичних партій і організацій, статистичні джерела, періодика, мемуари. Перспективи досліджень історії України XIX століття.

Тема 2. Адміністративно-територіальний устрій та політична система України у складі Російської імперії.

Адміністративно-територіальний устрій. Самодержавство як політична система. Завершальна фаза інтегрування українських земель: ліквідація Гетьманщини, асимілятори і традиціоналісти. Включення Південної України та Криму до імперії. Правобережна Україна: річпосполитський спадок і нові російські порядки. Кримська війна та Великі реформи 1860—1870-х років. Українські суспільні інститути у взаєминах із російським самодержавством. Модернізація політичної влади на початку ХХ століття. Державна служба в українських губерніях Російської імперії: чиновницький апарат у відносинах з центральною владою і місцевим населенням. Наддніпрянська Україна як об'єкт міжнародної політики.

Тема 3. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії (кінець XVIII - 40 рр. XIX ст.) (2 год.)

Територія, населення і адміністративний устрій. Характер політики австрійського уряду щодо українців. Адміністративно-територіальна структура «Королівства Галиції та Лодомерії». Реформи Марії-Терезії та Йосифа II, їхня роль у розвитку національно-культурного життя Галичини й Буковини. Пробудження національного життя. «Руська трійця». Події революції 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Головна руська рада. Скасування кріпосного права. Українці у першому парламенті Австро-Угорщини. Повстанський рух. Л.Кобилиця.

Тема 4. Вітчизняна війна 1812 року і Україна. (2 год.)

Передумови Вітчизняної війни 1812 року. Участь українських козаків та селян у складі російської армії у бойових діях з Францією. Наслідки Вітчизняної війни 1812 року для України.

Тема 5. Економічний розвиток на Наддніпрянській Україні (до початку 1860 років). Селянські виступи. (2 год.)

Стан сільського господарства. Розклад феодално-кріпосницької системи і розвиток капіталізму. Інвентарна реформа на Правобережжі. Реформа управління державними селянами. Соціальне розшарування селянства. Розвиток промисловості. Внутрішня торгівля. Транспорт. Селянські рухи в першій чверті XVIII - середині XIX ст. У.Кармелюк. Київська „козаччина“. „Похід селян у Таврію за волею“.

Виступи військових поселенців і робітників.

Тема 6. Національне відродження на західноукраїнських землях та у Наддніпрянській Україні. (2 год.)

Освіта. Початкова і середня школи. Ліцеї. Харківський та Київський університети. Розвиток науки. Українська історіографія. Визначні українські історики першої половини XIX ст. Розвиток української мови і літератури. Т.Г. Шевченко. Усна народна творчість. Друкарство в Україні. Зародження професійного театру. Музика, живопис. Скульптура і архітектура. „Руська трійця“ - громадсько-культурне об'єднання на західноукраїнських землях.

Тема 7. Зародження опозиційних рухів у Наддніпрянській Україні. (2 год.)

Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Поширення західноєвропейських революційних ідей. Масонство. Діяльність декабристів в Україні.

Тема 8. Кирило-Мефодіївське товариство. (2 год.)

Кирило-Мефодіївське братство та його вплив на розвиток українського національного руху.

Тема 9. Розвиток культури в Наддніпрянській Україні. (2 год.)

Особливості розвитку культури. Освіта. Наука. Відкриття університетів,

ліцеїв та гімназій. М.Маркевич, М.Костомаров, М.Максимович, Т.Осиповський, М.Остроградський, І.Срезневський. Література і фольклор. Т.Шевченко, І.Котляревський, П.Куліш, Г.Квітка-Основ'яненко, П.Гулак-Артемівський, І.Гребінка. Кобзарі, бандуристи, лірники. Розвиток культури в західноукраїнських землях. М.Левицький, І.Могильницький. Українське мистецтво. Живопис.

Змістовий модуль 2. Україна у другій половині XIX - поч. XX ст.

Тема 10. Аграрне питання в Наддніпрянській Україні - просте його вирішення у XIX ст. (2 год.)

Розвиток сільського господарства на Наддніпрянській Україні у XIX ст. Реформи адміністративно-політичного управління в 60 - 70-х роках XIX ст. Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 р. в Росії. Суспільний рух за проведення реформи. Законодавче скасування кріпосного права. Особливості і наслідки реформи в Україні. Реформи адміністративно-політичного управління: судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, фінансова, цензурна та їх проведення в Україні. Вплив реформ 60 - 70-х років на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні. Народна рада. Проголошення ідеї політичної незалежності України.

Тема 11. Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст. (2 год.)

Народовці і «москвофіли». Культурно-освітнє товариство «Просвіта» у Львові. Літературне товариство ім. Т.Шевченка. Радикальний рух у Галичині.

Тема 12. Русифікаторська політика царизму в українських землях у XIX ст. (2 год.)

Національна політика російського царизму щодо України. «Хлопоманство». Польське повстання 1863 - 1864 рр. і Україна. Виникнення громад. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський указ 1876 р. М.Драгоманов, його діяльність за кордоном. Молоді громади. Братство тарасівців.

Народницький рух в Україні. «Київська комуна». «Ходіння в народ» 1874 р. «Чигиринська змова».

Тема 13. Українські політичні партії на межі XIX-XX ст. (2 год.)

Утворення українських політичних партій. Програмові документи. Політичні лідери. Розвиток українського національного руху. М.Міхновський. Земсько-ліберальна опозиція царизму. Зародження українського націоналістичного руху. Поширення марксизму. Створення українських національних партій: РУП, «Спілка», УДП, УРП. Загальноросійські політичні партії в Україні. М. Грушевський у науковому і суспільному житті України к. XIX - поч. XX ст. (2 год.) Біографія. Громадська та наукова діяльність.

Тема 14. Україна на початку XX ст. (2 год.)

Нові явища в соціально-економічному розвитку. Утворення монополістичних об'єднань. Індустріалізація українських степових регіонів. Економічна криза 1900 - 1903 рр. та її прояви в Україні. Становище населення. Кооперативний рух. Наростання національного руху в західноукраїнських землях. Україна в роки революції 1905 - 1907 рр. Масові соціальні виступи. Збройні повстання. Каральні експедиції. Діяльність громадських організацій, «Просвіти». Виникнення масової української преси. Боротьба в Державній думі за автономію України та українізацію освіти. Посилення національного гніту. Поширення ідеї незалежності України.

Тема 15. Аграрна політика Н. Столипіна і особливості проведення її в Україні. (2 год.) Земельна реформа П.Столипіна та її вплив на Україну.

Тема 16-17. Культура українських земель під владою Російської імперії та західноукраїнських земель (друга пол. XIX - поч. XX ст.). (2 год.)

Політика русифікації. Освіта і наука. Доля недільних шкіл в Наддніпрянській Україні. Діяльність освітнього товариства «Просвіта» в Галичині. Відкриття нових вищих навчальних закладів. Відкриття кафедри історії України у Львівському університеті. Література. Творчість І.Франка,

П.Грабовського, П.Мирного. Становлення національного театру. М.Кропивницький, М.Старицький, І.Карпенко-Карий (Тобілевич). Перша українська професійна труппа: М.Заньковецька, М.Садовський. Архітектура. Живопис. Музика. М.Лисенко. Українські підприємці-благодійники. Освіта. Література: О.Олесь, В.Винниченко, М.Коцюбинський, В.Стефаник. Наука: М.Грушевський, О.Єфименко, Д.Багалій, Б.Грінченко, А.Кримський, Ф.Вовк. Видатні вчені-природознавці: С.Навалишин, В.Липський, Л.Симиренко, Д.Заболотний, М.Курако, І.Пулюй. Розвиток авіації. Архітектура. Музика: М.Лисенко, К.Стеценко, М.Леонтович. Живопис. Церковне життя.

Тема 18. Україна в роки Першої світової війни. (2 год.)

Українські землі напередодні війни. Плани щодо України Антанти і Троїстого союзу. Хід військових дій на території України в 1914 - 1916 рр. Господарська розруха. Захоплення російськими військами Галичини і Північної Буковини. Українські січові стрільці. Боротьба за автономію та самостійність України на фронті та в тилу. Союз визволення України, його політична платформа і практична діяльність

4. Структура навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин, відведених на:				Ус бо го
	Лек.	Се м.	Сам . роб.	Ін д. ро б.	
Змістовий модуль 1. Розвиток українських земель у кінці XVIII - перша половина XIX ст.					
Тема 1. Структура української історії в XIX столітті.	2		2	2	6
Тема 2. Українські землі під владою Російської імперії на межі XVIII - XIX ст.	2		2	2	6
Тема 3. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії (кінець XVIII - 40 р. XIX		2	2	2	6

ст.).					
<i>Тема 3.</i> Вітчизняна війна 1812 року і Україна.	2		2	2	6
<i>Тема 4.</i> Економічний розвиток на Наддніпрянській Україні (до початку 1860 років). Селянські виступи.	2	2	2	2	8
<i>Тема 5.</i> Національне відродження на західноукраїнських землях у Наддніпрянській Україні.	2	2		2	6
<i>Тема 6.</i> Зародження опозиційних рухів у Наддніпрянській Україні.	2	2	2		6
<i>Тема 7.</i> Кирило-Мефодіївське товариство.	2	2		2	6
<i>Тема 8.</i> Розвиток культури в Наддніпрянській Україні		2	2		4
Змістовий модуль 2. Україна у другій половині XIX - поч. XX ст.					
<i>Тема 9.</i> Аграрне питання Наддніпрянській Україні - просте його вирішення у XIX ст.	2	2		2	6
<i>Тема 10.</i> Західноукраїнські землі у другій половині XIX ст.	2		2	2	6
<i>Тема 11.</i> Русифікаторська політика царизму в українських землях у XIX ст.	2	2			4
<i>Тема 12.</i> М. Грушевський у науковому і суспільному житті України к. XIX - поч. XX ст.	2	2	2	2	8
<i>Тема 13.</i> Українські політичні партії на межі XIX-XX ст.	2		2	2	6
<i>Тема 14.</i> Україна на початку XX ст.	2	2	2	2	8
<i>Тема 15.</i> Аграрна політика Н. Столипіна і особливості проведення її в Україні.	2				
<i>Тема 16.</i> Культура українських земель під владою Російської імперії			2	2	4
<i>Тема 17.</i> Культура західноукраїнських земель (друга пол. XIX - поч. XX ст.)	2	2	2	2	4
<i>Тема 18.</i> Україна в роки Першої світової війни		2	2	2	6

	30	24	28	30	11 2

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва та зміст заняття	К-ть год.
1	<i>ПРОМИСЛОВІСТЬ І ТОРГІВЛЯ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.</i> 1. Розвиток основних галузей промисловості України в першій половині ХІХ ст. Початок промислового перевороту. 2. Ремісничче виробництво. 3. Внутрішня та зовнішня торгівля. Розвиток транспорту. 4. Українська буржуазія та робітні люди (особливості процесу формування, правове та економічне становище).	2
2	<i>ЗАРОДЖЕННЯ ОПОЗИЦІЙНИХ ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ У НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ</i> 1. Масонські організації в Україні у першій чверті ХІХ ст. 2. Перші декабристські організації. 3. Південне товариство, його ідеологія та практична діяльність. 4. Товариство об'єднаних слов'ян. 5. Повстання Чернігівського полку та розправа над декабристами.	2
3	<i>ОПОЗИЦІЙНІ ПОЛІТИЧНІ РУХИ У НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ</i> 1. Польсько-шляхетський політичний менталітет. Виникнення Польського патріотичного товариства, його ідеологія й тактика. 2. Уроки повстання 1830-1831 рр. На Правобережній Україні. Заходи царського уряду щодо „деполонізації” Правобережжя. 1. Провал „Союзу польського народу”, наслідки і значення його діяльності.	2
4	<i>ПЕРШІ КРОКИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В НАДДНІПРЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ</i>	2

	<i>КІНЦЯ XVIII-ПОЧАТКУ XIX ст.</i> 1. Теоретико-методологічні засади концепції українського національного відродження кінця XVIII – початку XIX ст. 2. Поширення прогресивних ідей в Україні наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Автономістичні прагнення української шляхти. Малоросійське товариство. 3. Нові явища в українській літературі. Формування прогресивної журналістики. 4. Мовно-фольклорні та етнологічні дослідження в Україні у першій половині XIX ст. 5. „Історія Русів” – перший національний політичний памфлет української суспільної думки нового часу.	
5	<i>КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКЕ ТОВАРИСТВО</i> 1. Українська суспільна думка на початку 1840-х років. Передумови виникнення Кирило-Мефодіївського товариства. 2. Утворення товариства та його склад. Ідеологія товариства, його статутні та програмні документи: Статут Кирило-Мефодіївського братства; Закон Божий (Книга буття українського народу); Пояснення В. Белозерського до Статуту Кирило-Мефодіївського братства. 3. Творчість Т.Шевченка у 1840-х роках, її значення для розгортання українського національного руху. 4. Розгром товариства. Боротьба самодержавства з поширенням прогресивних ідей в Україні у другій половині 1840-х – на початку 1850-х років. 5. Місце і роль Кирило-Мефодіївського товариства у суспільно-політичному житті України, оцінка його діяльності у працях українських та зарубіжних істориків.	2
6	<i>ЗАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ В АВСТРІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (20-40-ві роки XIX ст.)</i> 1. Політико-правове та соціальне становище українців у складі Австрійської імперії. 2. Фольклорно-етнографічні та історичні дослідження в західноукраїнських землях першої половини XIX ст. 3. „Руська трійці” і розгортання українського національного відродження в Галичині.	2

	4. Українська суспільна думка в Галичині кінця 1830-х – 1840-х років.	
7	ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У 1848-1849 рр. 1. Початок революції 1848 р. в Австрії. Організаційне оформлення українського національного руху в Галичині у 1848 р. Головна Руська Рада. 2. Боротьба за політичні та національно-культурні права українців Галичини (літо 1848 – весна 1849 рр.). 3. Події революції 1848-1849 рр. на Буковині. Лук'ян Кобилиця. 4. Закарпаття у 1848-1849 рр.	2
8	<i>ПОРЕФОРМЕНІ МОДЕРНІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В НАДДНІПРЯНЩИНІ (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.)</i> 1. Фактори прискорення модернізації економіки. Пореформене промислове зростання, створення важкої індустрії. Поява нової ринкової інфраструктури (банки, біржі, торгові компанії, ін.). 2. Завершення землеробської колонізації Півдня. Проблема аграрного перенаселення. 3. Процеси перерозподілу земельної власності у пореформеному селі. Поглиблення майнової диференціації в селянському середовищі. 4. Пореформена урбанізація України. Нова культурно-економічна роль міст. 5. Модернізація та зміни етнічного складу населення України. Феномен „зросійщення” етнічної структури, його обумовленість.	2
9	<i>УКРАЇНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ НА МЕЖІ ХІХ-ХХ ст.</i> 1. Історичні передумови і причини формування українських політичних партій. 2. Діяльність українських політичних партій в межах Російської імперії. 3. Українські політичні партії західноукраїнських земель.	2
10	<i>УКРАЇНА В ПЕРІОД ПЕРШОЇ РОСІЙСЬКОЇ</i>	2

	РЕВОЛЮЦІЇ (1905-1907 рр.) 1. Загальна характеристика суспільно-політичного становища. Рух робітників і селян. Виступи в армії і на флоті. 2. Активізація українського національного руху. 3. Економічний курс царського уряду на Україні. Столипінська аграрна реформа. 4. Перша російська революція і національно-визвольна боротьба населення західноукраїнських земель.	
11	Культурно-інтелектуальна історія України XIX століття 1. Поняття «національної культури». Ментальні риси української культури. 2. Університети на Україні (Харківський, Київський, Одеський, Львівський, Чернівецький): освітнє, наукове та соціальне призначення. 3. Новочасні світоглядні та культурно-мистецькі течії (Класицизм, Романтизм, Реалізм). Традиція й «модерн». 4. Роль Церкви у формуванні основ новочасного українського суспільства.	2
12	Україна в роки Першої світової війни 1. Україна в планах воюючих сторін. Головна Українська Рада, „Союз визволення України”. Українські січові стрільці. 2. Воєнні дії на Південно-західному фронті в 1914-1916 рр. 3. Антиукраїнська русифікаторська політика царизму в захоплених Східній Галичині і Північній Буковині. 4. Економіка України в роки війни. 5. Антивоєнні дії і виступи робітників, селян та солдатів в 1914 – лютому 1917 рр. Боротьба за автономію України.	2
	Всього годин	24

6. Індивідуальна робота

№		К-ть год.

з/ п	Назва та зміст заняття	
1	Структура української історії в ХІХ столітті. Поняття «новітньої історії України» та «українського ХІХ століття». Історіографічна традиція та методологічні дискусії. «Етнічна» і «політична» концепції нації. Примордіалістська та модерністська версії генези української нації. Поняття «національна свідомість (ідентичність)». «Стадіальна» схема (періодизація) українського ХІХ століття. Джерельна база: актові та діловодні документи російських і австрійських органів державного управління, політичні твори і публіцистика, описові твори, документи політичних партій і організацій, статистичні джерела, періодика, мемуари. Перспективи досліджень історії України ХІХ століття.	2
2	Адміністративно-територіальний устрій та політична система України у складі Російської імперії. Адміністративно-територіальний устрій. Самодержавство як політична система. Завершальна фаза інтегрування українських земель: ліквідація Гетьманщини, асимілятори і традиціоналісти. Включення Південної України та Криму до імперії. Правобережна Україна: річпосполитський спадок і нові російські порядки. Кримська війна та Великі реформи 1860—1870-х років. Українські суспільні інститути у взаєминах із російським самодержавством. Модернізація політичної влади на початку ХХ століття. Державна служба в українських губерніях Російської імперії: чиновницький апарат у відносинах з центральною владою і місцевим населенням. Наддніпрянська Україна як об'єкт міжнародної політики.	2
3	Форми взаємодії держави і суспільства в українських регіонах у складі монархії Габсбургів. Адміністративно-територіальний поділ. Реформи «освіченого абсолютизму». Організація державної влади. Формування австрійського бюрократичного централізму. Конституційні реформи 1860-х років. Утвердження принципу автономії «коронних країв». Парламентсько-представницькі практики. Організація місцевого самоуправління. Образ австрійської влади в українській громадській думці.	2
4	Соціальна структура населення й економічний розвиток України.	4

	Соціальні стани у Наддніпрянській Україні до 1860-х років. Аграрна реформа 1861 року. Столипінська аграрна реформа. Ментальність і соціальна поведінка українських селян. Індустріалізація: економічний і соціальний аспекти. Міста підросійської України як промислові, торговельні та фінансові центри. Залізничний транспорт. Цукрова промисловість. Україна в міжнародній торгівлі зерном. Соціальні верстви в Галичині, на Буковині й Закарпатті: шляхта, селяни, міщани. Економічне становище українських регіонів у складі Габсбурзької монархії (до 1848 року). Аграрне законодавство Марії Терезії та Йосифа II. Аграрна реформа 1848 року. Індemnізація, пропiнація, сервітути. Повсякденне життя села. Міста й містечка. Ремісниче виробництво і початки індустріалізації.	
5	Етнічний склад населення України. Росіяни на Україні: сфери присутності, політичні позиції, майновий статус, форми громадської активності. Національний склад населення Наддніпрянської України. Російські військові офіцери та солдати. Російське дворянство та чиновники. Старообрядці (старовіри). Російське «відкриття України» в XIX столітті (Україна в описах російських мандрівників). Російська колонізація України у зв'язку з індустріалізацією Донецько-Придніпровського регіону. Російська інтелігенція на Україні. Опозиційна та революційна діяльність росіян на Україні: декабристи й народники. «Малоросійський патріотизм» росіян Наддніпрянщини. «Українське питання» у політиці влади і російській громадській думці.	2
6	Поляки на Україні у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій. Чисельність і розселення поляків у підросійській Україні. Польська земельна власність. Поляки в соціо-етнічних конфліктах на Україні: російсько-польський і польсько-український антагонізми в земельному питанні. Листопадове (1830 року) і Січневе (1863 року) повстання. Польська культурно-інтелектуальна присутність на Правобережній Україні. Образ України («Руси») й українця («русина») у польській громадсько-політичній думці XIX століття. Польське населення Галичини й Буковини: соціально-демографічна характеристика. Польський шляхетський маєток. Аристократичні роди. Галичина в контексті	2

	загальнопольського національного питання. Польські політичні сили («подоляки», краківські консерватори, ліберальні демократи, національні демократи, людовці, соціалісти). Еволюція «української програми» в ідеології та діяльності польських політичних сил. Спроби польсько-українського порозуміння. Культурно-інтелектуальне життя поляків у Галичині й на Буковині.	
7	Неслов'янське населення України у складі Російської та Австрійської (Австро-Угорської) імперій. Розселення євреїв у Російській імперії. Формування «смуги осілості». Правове становище і демографічні процеси. Сфера зайнятості єврейського населення. Громадсько-політичне, культурне життя. Єврейські політичні партії та організації. Антисемітизм. Єврейські погроми. Правове та економічне становище євреїв у монархії Габсбургів. Вплив революційних подій 1848—1849 років на єврейське життя в Галичині, на Буковині й Закарпатті. Єврейське національне відродження, політичне життя. Українсько-єврейські відносини. Німецькі колонії на Україні. Меноніти. Внесок німецьких колоністів у розвиток сільського господарства України. Румунське населення Буковини, угорське населення Закарпаття: демографічна характеристика та національно-правовий статус. Кримські татари. Кримськотатарське відродження ХІХ століття (Ісмаїл Гаспринський).	2
8	Українське «національне відродження» в контексті європейської історії кінця ХVІІІ — першої половини ХІХ століть. Вплив Французької революції на ідейний клімат Центрально-Східної Європи. Принцип суверенітету нації. «Винайдення Східної Європи». Вплив німецького Романтизму на розвиток українського національного руху. Тяглість козацького (малоросійського) патріотизму. Феномен множинних лояльностей і формування взаємовиключних ідентичностей. Українські автономісти під час російсько-французької війни 1812 року. Українське масонство. Харківські романтики. «Ідеологічна» функція літературної творчості Івана Котляревського і Тараса Шевченка. Ідея слов'янської взаємності та «український месіанізм». «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське товариство. Ідейні передумови революції 1848 року. «Українське питання» у баченні російської та австрійської влади й громадськості.	2

9	Інституційний розвиток українського руху в середині та другій половині ХІХ століття. Інтелектуальне співтовариство як засіб інституціоналізації українського руху в Російській імперії. Громадівські гуртки 1860-х років. Хлопомани. Стара Київська громада. Редакційні гуртки «Основи» та «Киевской старины». Одеське товариство історії та старожитностей. Київська археографічна комісія. Південно-Західний відділ Російського географічного товариства. Археологічні з'їзди. Братство тарасівців. Загальна українська безпартійна демократична організація. Утворення Революційної української партії. Реакція російської громадськості й імперської влади на розвиток українського руху (Валуєвський циркуляр, Емський указ та ін.). Формування інституційної інфраструктури українського руху в Австрійській (Австро-Угорській) монархії. Ставропігійський інститут у Львові. Головна Руська Рада. Народовецькі громади. Товариство «Просвіта». Товариство ім. М. Качковського. Наукове товариство імені Шевченка. Українське представництво («Руський клуб») у Галицькому крайовому сеймі. Редакційні гуртки «Слова» та «Діла». Політичні товариства: «Руська рада» і «Народна рада». Утворення українських політичних партій у Галичині: Русько-українська радикальна партія, Українська національно-демократична партія, Українська соціал-демократична партія. «Українське питання» в політиці австрійської влади. Вплив зовнішніх чинників на формування політики Відня щодо українців.	4
10	Ідейні основи українського руху в другій половині ХІХ століття. Народництво («народолюбство») як світоглядна основа українського руху в Російській імперії. Концептуалізація національної історії: історіософія М. Костомарова, В. Антоновича, М. Грушевського. Світогляд, історіософія та ідеологія П. Куліша. Політичні ідеї М. Драгоманова. «Культурницька» і «політична» течії в українському русі. Ідея національної єдності українців. Протистояння та взаємодія «соціального» та «національного» світоглядів на Україні. Національно-політичні орієнтації українського суспільства в Галичині, на Буковині й Закарпатті. Ідея всеруської спільності. Національна свідомість і політична програма народоців у Галичині (Галицьке українофільство). Концепція «органічної праці». Мовне питання як фактор	2

	національного руху (Мовно-правописні дискусії). «Соціалізація» національної ідеї в Галичині. Філософський світогляд Івана Франка. «Націоналізація» селянства. Національний дискурс у науково-історичній думці Галичини.	
11	Модернізація українського суспільства на початку ХХ століття. Політизація українського руху на Наддніпрянській Україні. Українська політична думка: між федеративністю і самостійністю. Вплив революції 1905—1907 років на український рух. Українська громада в Державній Думі. Українська інтелігенція та селянство: проблеми взаємодії. Розгортання масового українського національного руху в Галичині. Утвердження в Галичині ідеї національної єдності та державного суверенітету України (Поняття «українського П'ємонту»). Українсько-польський конфлікт. Боротьба за український університет у Львові та реформу виборчого права. Еміграція. «Українське питання» в політиці російського та австрійського імперських урядів.	2
12	Культурно-інтелектуальна історія України ХІХ століття. Модель світу ХІХ століття: українська перспектива. Поняття «національної культури». Ментальні риси української культури. Університети на Україні (Харківський, Київський, Одеський, Львівський, Чернівецький): освітнє, наукове та соціальне призначення. Новочасні світоглядні та культурно-мистецькі течії (Класицизм, Романтизм, Реалізм). Традиція й «модерн». Роль Церкви у формуванні основ новочасного українського суспільства.	2
13	Від Малоросії та Галицької Русі до України. (Підсумково-узагальнююче заняття). Історія України ХІХ століття у світлі європейського досвіду націотворення та сучасних концепцій «нації» і «націоналізму». «Національне відродження» чи націотворення? Історична генеза українського націоналізму. Дилеми української модернізації: між аграрно-патріархальним та індустріально-урбаністичним світами, між ідеєю автономії та ідеєю незалежності, між цивілізаційно-культурними розламами та концепцією національної єдності.	2

	Всього годин	30

7. Самостійна робота

Самостійна робота передбачає опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу по кожній темі та навчальної літератури з переліку рекомендованої викладачем літератури відповідно до структури навчальної дисципліни. Загалом на самостійну роботу виділено 28 годин.

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	Зовнішня торгівля України в першій половині XIX ст.	2
2.	Ярмаркова торгівля в Україні у першій половині XIX ст.	2
3.	Зародження українського цукроваріння.	1
4.	Транспорт і шляхи в Україні дореформеної доби.	1
5.	Масонські організації в Україні у першій чверті XIX ст.	2
6.	Перші декабристські організації.	2
7.	Південне товариство, його ідеологія та практична діяльність.	1
8.	Товариство об'єднаних слов'ян.	2
9.	Інституційний розвиток українського руху в середині та другій половині XIX століття	1

10.	Виникнення Польського патріотичного товариства, його ідеологія й тактика.	2
11.	Шимон Конарський: історичний портрет.	1
12.	Мовно-фольклорні та етнологічні дослідження в Україні у першій половині XIX ст.	1
13.	„Історія Русів” – перший національний політичний памфлет української суспільної думки нового часу.	2
14.	Київська „козаччина”.	1
15.	„Похід селян у Таврію за волею”.	1
16.	Ідейні основи українського руху в другій половині XIX століття	2
17.	Модернізація українського суспільства на початку XX століття	2
18.	Культурно-інтелектуальна історія України XIX століття	2
Всього:		28

8. **Методи та засоби навчання:** словесні, наочні, практичні; евристичний, частково-пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладання; метод проекту; методи колективної розумової діяльності; методи самостійної роботи. У ході вивчення навчальної дисципліни “Історія України нового часу” для передачі великого масиву інформації (факти, висновки, оцінки) застосовується пояснювально-ілюстративний метод; при розгляді окремих питань використовується метод проблемного викладу. При самостійному вивченні студентами джерел та літератури застосовується

дослідницький метод. Наочні методи (ілюстрування, показ) дають можливість студентам краще засвоїти новий матеріал. При вивченні проблемних питань застосовуються дискусійні методи.

9.Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Оцінка виставляється з урахуванням оцінок за змістові модулі.

Питання екзаменаційного контролю.

1. Адміністративно-територіальний устрій України у складі Російської імперії.
2. Ліквідація Гетьманщини. Включення Правобережної України, Південної України та Криму до Російської імперії.
3. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії (кінець XVIII – 40 рр. XIX ст.
4. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель під владою Австрійської монархії (кінець XVIII – 40 рр. XIX ст.)
5. Адміністративно-політичний устрій українських земель під владою Російської імперії на межі XVIII-XIX ст.
6. Україна в роки російсько-турецької війни 1806-1812 рр.
7. Ярмаркова торгівля в Україні у першій половині XIX ст.
8. Зародження українського цукроваріння.
9. Масонські організації в Україні у першій чверті XIX ст.
- 10.Перші декабристські організації.
- 11.Південне товариство, його ідеологія та практична діяльність.
- 12.Товариство об'єднаних слов'ян.
- 13.Повстання Чернігівського полку та розправа над декабристами.
- 14.Польсько-шляхетський політичний менталітет. Виникнення Польського патріотичного товариства, його ідеологія й тактика.
- 15.Уроки повстання 1830-1831 рр. На Правобережній Україні. Заходи царського уряду щодо „деполонізації” Правобережжя.

16. Провал „Союзу польського народу”, наслідки і значення його діяльності.
17. Шимон Конарський: історичний портрет.
18. Польський національно-визвольний рух 1820-х років і декабристи України.
19. Теоретико-методологічні засади концепції українського національного відродження кінця XVIII – початку XIX ст.
20. Малоросійське товариство.
21. Мовно-фольклорні та етнологічні дослідження в Україні у першій половині XIX ст.
22. „Історія Русів” – перший національний політичний памфлет української суспільної думки нового часу.
23. Київська „козаччина”.
24. „Похід селян у Таврію за волею”.
25. Українська історіографія. Визначні українські історики першої половини XIX ст.
26. М. Костомаров – історик і громадсько-політичний діяч.
27. „Руська трійця” – громадсько-культурне об’єднання на західноукраїнських землях.
28. Події революції 1848-1849 рр. на західноукраїнських землях. Головна Руська Рада.
29. Політико-правове та соціальне становище українців у складі Австрійської імперії.
30. Фольклорно-етнографічні та історичні дослідження в західноукраїнських землях першої половини XIX ст.
31. Розвиток сільського господарства на Наддніпрянській Україні у XIX ст.
32. Підготовка та проведення селянської реформи 1861 р. в Україні. Скасування кріпосного права.
33. Історичні передумови і причини формування українських політичних

- партій.
34. Українське питання в діяльності українських політичних партій кінця XIX – початку XX ст.
 35. Історичний портрет Миколи Міхновського.
 36. Професор С. Смаль-Стоцький у суспільно-політичному житті Буковини початку XX ст.
 37. Українські політичні партії кінця XIX – початку XX століття.
 38. Аграрна політика П. Столипіна та проведення її в Україні.
 39. Кримська війна та Великі реформи 1860—1870-х років. Особливості реформаторської політики російської імперської влади на території України.
 40. Адміністративно-територіальний устрій та організація австрійської державної влади в українських регіонах у складі монархії Габсбургів.
 41. Реформи «освіченого абсолютизму» в Габсбурзькій монархії. Українське австрофільство.
 42. Українське представництво в австрійських державних (Державна рада) і крайових (Галицький і Буковинський сейми) парламентських установах.
 43. Індустріалізація в підросійській Україні: економічний і соціальний аспекти.
 44. Соціальні верстви в Галичині, на Буковині й Закарпатті. Економічне становище українських регіонів у складі Габсбурзької монархії (до 1848 р.).
 45. Аграрне законодавство Марії Терезії та Йосифа II. Аграрна реформа 1848 р. Суспільна та наукова діяльність І. Могильницького.
 46. Ю. Гуца-Венелін як історик.
 47. Життя і творча спадщина М. Лучкая.
 48. В. Довгович – яскравий представник закарпатоукраїнського культурного життя кінця XVIII – першої половини XIX ст.
 49. Суспільно-політична діяльність Я. Головацького.

50. Етнічний склад населення Наддніпрянської України в XIX ст.
51. Опозиційна та революційна діяльність росіян на Україні: декабристи й народники. «Малоросійський патріотизм» росіян Наддніпрянщини.
52. «Українське питання» у політиці російського царизму та російській громадській думці.
53. Поляки в соціо-етнічних конфліктах на Україні: російсько-польський і польсько-український антагонізми в земельному питанні. Листопадове (1830 р.) і Січневе (1863 р.) повстання.
54. Польська культурно-інтелектуальна присутність на Правобережній Україні. Образ України («Руси») й українця («русина») у польській громадсько-політичній думці XIX ст.
55. Польське населення Галичини й Буковини: соціально-демографічна характеристика. Польський шляхетський маєток. Аристократичні роди.
56. Галичина в контексті загальнопольського національного питання. Спроби польсько-українського порозуміння.
57. Культурно-інтелектуальне життя поляків у Галичині й на Буковині.
58. Розселення євреїв у Російській імперії. Правове становище і демографічні процеси. Структура зайнятості єврейського населення.
59. Громадсько-політичне та культурне життя єврейського населення у підросійській Україні. Антисемітизм.
60. Правове та економічне становище євреїв у монархії Габсбургів. Українсько-єврейські відносини.
61. Кримські татари. Кримськотатарське відродження XIX ст.
62. Харківські романтики. «Ідеологічна» функція літературної творчості І. Котляревського і Т. Шевченка.
63. Ідея слов'янської взаємності та «український месіанізм». «Руська трійця». Кирило-Мефодіївське товариство.
64. Утворення українських політичних партій у Галичині й на Наддніпрянщині: порівняльна характеристика.
65. «Українське питання» в політиці австрійської влади. Вплив зовнішніх

чинників на формування політики Відня щодо українців.

66. Народництво («народолюбство») як світоглядна основа українського руху в Російській імперії. Концептуалізація національної історії.
67. Політичні ідеї М. Драгоманова. «Культурницька» і «політична» течії в українському русі. Ідея національної єдності українців.
68. Національно-політичні орієнтації в українському суспільстві Галичини, Буковини й Закарпаття в середині й другій половині ХІХ ст.
69. Політизація українського руху на Наддніпрянській Україні на початку ХХ століття. Українська політична думка: між федеративністю і самостійністю.
70. Вплив революції 1905—1907 рр. на український рух. Українська громада в Державній думі.
71. Розгортання масового українського національного руху в Галичині на початку ХХ ст. Утвердження ідеї національної єдності та державного суверенітету України.
72. Університети на Україні (Харківський, Київський, Одеський, Львівський, Чернівецький): освітнє, наукове та соціальне призначення.
73. Світоглядні та культурно-мистецькі течії ХІХ ст. (Класицизм, Романтизм, Реалізм). Традиція й «модерн».
74. Роль Церкви у формуванні основ новочасного українського суспільства.
75. Історія України ХІХ ст. у світлі європейського досвіду націотворення та сучасних концепцій «нації» і «націоналізму».

10. Методи та засоби діагностики успішності навчання

Поточний контроль, який здійснюється у формі фронтального, індивідуального чи комбінованого контролю знань студентів під час практичного заняття, тестування, іспит.

11. Розподіл балів та критерії оцінювання.

Модуль 1 (поточне тестування)		Модуль 2 (ІНДЗ)	Підсумковий контроль (іспит)		Сума
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	10	60		100
15	15		МКР №1	МКР №2	
12 балів – підготовка і робота на семінарських заняттях; 3 бали – активність на семінарських заняттях	12 балів – підготовка і робота на семінарських заняттях; 3 бали – активність на семінарських заняттях		30	30	

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	Відмінно
82 – 89	B	Добре
75 - 81	C	
67 -74	D	Задовільно
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незадовільно

12. Методичне забезпечення.

1. Добржанський О. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): Практикум. / Добржанський О. – Чернівці: Золоті литаври, 2008.

2. Історія Києва: від княжої доби до сучасності. Збірник документів і матеріалів: Навч. посібник / За заг. ред. В. Ф. Колесника — К.: Книги — XXI, 2009.
3. Історія України від найдавніших часів до наших днів. Практикум. /Упор. С. В. Герегова. - Чернівці: Наші книги, 2009.
4. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. / За заг. ред. А. П. Коцура. - Київ-Чернівці: Книги - XXI, 2010.
5. Історія України: Документи. Матеріали: [посібник / Уклад., комент. В. Ю. Короля]. – К., 2001.
6. Історія України. Документи. Матеріали. Посібник. – К.: Академія, 2009.
7. Історія України: Хрестоматія: У 2-х част. / С. М. Клапчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. – К., 1996. – Ч. 1–2.
8. Історія України: Хрестоматія: [Навчальний посібник / Упор. В. І. Гусев, Ю. О. Калінцев, Г. І. Сургай]. – К., 2003.
9. Історія української культури. Зб. матеріалів і документів / За ред. С. М. Клапчука та ін. – К.: Вища школа, 2009.
10. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. - Ч.1. - К, 2007.
11. Хрестоматія з історії України для студентів вузів / [Упор.: Б. І. Білик, Л. В. Дячук, Я. С. Калакура та ін.]. – К., 1993.

13. Список джерел.

Збірники документів (хрестоматії):

1. Добржанський О. Історія України (кінець XVIII – перша половина XIX ст.): Практикум. / Добржанський О. – Чернівці: Золоті литаври, 2008.
2. Історія Києва: від княжої доби до сучасності. Збірник документів і матеріалів: Навч. посібник / За заг. ред. В. Ф. Колесника — К.: Книги — XXI, 2009.
3. Історія України від найдавніших часів до наших днів. Практикум. /Упор. С. В. Герегова. - Чернівці: Наші книги, 2015.

4. Історія України від найдавніших часів до сьогодення. / За заг. ред. А. П. Коцура. - Київ-Чернівці: Книги - XXI, 2014.
 5. Історія України: Документи. Матеріали: [посібник / Уклад., комент. В. Ю. Короля]. – К., 2001.
 6. Історія України. Документи. Матеріали. Посібник. – К.: Академія, 2009.
 7. Історія України: Хрестоматія: У 2-х част. / С. М. Клапчук, Б. І. Білик, Ю. А. Горбань та ін. – К., 1996. – Ч. 1–2.
 8. Історія України: Хрестоматія: [Навчальний посібник / Упор. В. І. Гусев, Ю. О. Калінцев, Г. І. Сургай]. – К., 2003.
 9. Історія української культури. Зб. матеріалів і документів / За ред. С. М. Клапчука та ін. – К.: Вища школа, 2009.
 10. Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали. Довідник. У 2 ч. - Ч.1. - К, 2007.
 11. Хрестоматія з історії України для студентів вузів / [Упор.: Б. І. Білик, Л. В. Дячук, Я. С. Калакура та ін.]. – К., 2013.
- Узагальнюючі праці, підручники:**
12. Баженко В. Г. Історія України. / В. Г. Баженко. – К., 2015.
 13. Білоцерківський В. Я. Історія України. Навч. посібник. / В. Я. Білоцерківський. – К., 2011.
 14. Бойко О. Д. Історія України. / О. Д. Бойко. – К., 2015.
 15. Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до ХХ століття. / В. Й. Борисенко. - К.: Либідь, 1996.
 16. Греченко В. А. Історія України. Модульний курс. / В. А. Греченко. - Харків: Форсинг плюс, 2009.
 17. Гусев В. І., Казьмирчук Г. Історія України: [Підручник]. / В. І. Гусев, Г. Казьмирчук. – К., 2008.
 18. Дорошенко Д. І. Нарис історії України. / Д. І. Дорошенко. – Львів, 1991.
 19. Історія держави і права України: У 2-х т. / [За ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка; Підручник]. – К., 2003.
 20. Історія України / [Кер. авт. кол. Ю. Зайцев]. – К., 1996.

21. Історія України / В. М. Литвин, А. Г. Слюсаренко, В. Ф. Колесник та ін.; [За ред. В. М. Литвина; Навч.-метод. посібник для семінарських занять]. – К., 2005.
22. Історія України в особах: ХІХ–ХХ ст. / [І. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. Абліцов, О. Божко та ін.]. – К., 1995.
23. Історія України та її державності / За ред. Л. Є. Дещинського. – Л., 2010.
24. Історія України: Навч. посібник / Керівник авт. колективу С. В. Кульчицький. – К.: Альтернативи, 1997.
25. Історія України: навчально-методичний посібник для семінарських занять / За ред. В. М. Литвина. – К.: Знання, 2015.
26. Історія України: нове бачення / В. Ф. Верстюк, О. В. Гарань, О. І. Гуржій та ін.; [за ред. В. А. Смолія]. – К., 2000.
27. Казмирчук М. Історія України: Підручник. / М. Казмирчук. – К., 2009.
28. Кормич Л. І. Історія України. Підручник. / Л. І. Кормич. – К.: Алерта, 2010. – 412.
29. Король В. Ю. Історія України: Навч. посібник. / В. Ю. Король. – К., 2005.
30. Коцур А. П. Українська державність: історія та сучасність. / А. П. Коцур. – Чернівці, 2010.
31. Крип'якевич І. П. Історія України. / І. Крип'якевич – Львов, 2015.
32. Курс лекцій з історії України: В 4 кн. / П. С. Коріненко, Ю. Ю. Свідерський, В. М. Окаринський та ін.; [Навч. посібник]. – Тернопіль, 2007.
33. Лановик Б. Д. Історія України: Навч. посібник. / Б. Д. Лановик. – К.: Знання-Прес, 2011.
34. Литвин В. Історія України: [Навч. посібник]. / В. Литвин. – К., 2002.
35. Макар Ю. І. Історія України від найдавніших часів до наших днів. / Ю. І. Макар. – Чернівці, 1998.

36. Остафійчук В. Ф. Історія України: сучасне бачення. / В. Ф. Остафійчук. – К.: Знання-Прес, 2010.
37. Пасічник М. Н. Історія України: державні процеси, розвиток культури та політичні перспективи. / М. Н. Пасічник. - К.: Знання, 2015.
38. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 тт. / Н. Полонська – Василенко. – К., 2011.
39. Рибак І. В. Історія України у проблемному викладі в особах, термінах, назвах і поняттях.: Навч. посібник. / І. В. Рибак. – К.: Центр навчальної літератури, 2014.
40. Савченко Н. М. Історія України: модульний курс. Навчальний посібник. / Н. М. Савченко. – К.: „Центр навчальної літератури”, 2009.
41. Світлична В. В. Історія України: [Навч. посібник]. / В. В. Світлична. – Київ–Львів, 2002.
42. Світлична В. В. Історія України: Навч. посібник для студентів неісторичних спеціальностей вищих закладів освіти. / В. В. Світлична. – Львів, 2015.
43. Теплицкий Ю. М. От Киевской Руси – к суверенной Украине: цивилизационная преемственность. / Ю. Теплицкий. – Луганск, 2000.
44. Уривалкін О. Нарис історії України (сер. XIII – сер. XVII ст.). / О. Уривалкін. – Ніжин, 2003.
45. Черкашина Н. К. Історія України від давніх часів до сьогодення./ Н. Черкащина. – К., 2009.
46. Шабала Я. М. Історія України. Посібник-практикум. / Я. М. Шабала. - Луцьк.: ВМА „Терен”, 2013.
47. Шаповал Ю. І. Україна ХХ століття: Особи та події в контексті важкої історії. / Ю. І. Шаповал. – К., 2001.
48. Шевчук В. П. Історія української державності: Курс лекцій./ В. П. Шевчук. – К: Либідь, 1999.
49. Юрій М. Ф. Історія України: Навч. посіб./ М. Ф. Юрій. – К, 2009.

50.Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – 2-ге вид., перероб. і розшир. / Н. Яковенко. – К., 2015.

Довідники:

51.Верстюк В., Дзюба О., Репринцев В. Україна від найдавніших часів до сьогодення. Хронологічний довідник. / В. Верстюк, О. Дзюба, В. Репринцев.– К., 1995.

52.Видавні постаті в історії України (IX–XIX ст.) - К., 2008.

53.Історичні та художні портрети / [Упор. В. І. Гусев (кер. авт. кол.),– К., 2002.

54.Довідник з історії України (А–Я) / [За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста]. – К., 2001.

55.Енциклопедія історії України / Редкол.: В. Смолій (голова) та ін. – Т. 1–5. – К., 2003–2007.

56.Історична наука. Термінологічний і понятійний довідник. – К., 2015.

57.Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. / М. Котляр, С. Кульчицький. - К., 2015.

58.Котляр М., Кульчицький С. Шляхами віків: довідник з історії України. / М. Котляр, С. Кульчицький. - К., 2014.